

Zoja Kuca

 <https://orcid.org/0000-0003-2194-9250>

Uniwersytet Łódzki

Wydział Filologiczny, Instytut Rusycystyki

90-236 Łódź, ul. Pomorska 171/173

zoja.kuca@uni.lodz.pl

Анна Падо, *Beceda*
***Beceda* – skutecznie i atrakcyjnie**
Издательство: Draco, сс. 130

Anna Pado, *Beceda*
***Beceda* – Efficient and Attractive**
Publisher: Draco, pp. 130

Резюме

Настоящая статья представляет собой рецензию на учебный комплекс по русскому языку для учеников, начинающих изучение русского языка как второго иностранного на третьем этапе обучения (средняя школа). Рассматриваются некоторые аспекты серии, отличающие данный комплекс от других учебных пособий, предназначенных для польских учеников, в частности: формирование умения общаться, строение устного и письменного высказывания, обучение грамотности, задания-проекты и другие.

Ключевые слова: *Beceda*, языковой материал, коммуникативный подход, языковые и речевые задания.

Summary

This paper outlines *Beceda 1–3* by Anna Pado, a series of Russian language handbooks for students who begin studying Russian as their second language at the upper secondary school (in the Polish educational system). It outlines the main attributes of the series that make it superior to other educational materials available to Polish students. The series helps develop communication skills, improve speech and text composition, teaches accuracy, offers project work, and more.

Keywords: *Beceda*, language material, communication method, language and speech assignments.

W polskich szkołach w coraz większym stopniu umożliwia się uczniom realny wybór drugiego języka (wobec obowiązkowej nauki angielskiego). Wyborowi temu sprzyja organizowanie nauki w tzw. blokach (ciągach) językowych, które pozwalają łączyć uczniów w grupy według języków i poziomów niezależnie od profilu klasy. Język rosyjski od lat znajduje się w trójce najczęściej wybieranych języków obcych na maturze (po angielskim i niemieckim, które zdaje największa liczba abiturientów). Na maturze 2020 zdawało go na poziomie podstawowym 3750 uczniów oraz około 2400 na poziomie rozszerzonym. Oczywiście, liczba uczących się tego języka jako przedmiotu obowiązkowego jest wielokrotnie większa. Po ostatnich zmianach w oświacie naukę języka drugiego (w tym rosyjskiego) mogą uczniowie rozpocząć na drugim etapie edukacyjnym (klasy 7–8) lub na trzecim (szkoła ponadpodstawowa). Właśnie do tej ostatniej grupy oraz ich nauczycieli adresowana jest jedna z najnowszych propozycji wydawnictwa Draco, *Beceda* autorstwa Anny Pado.

Postęp w dziedzinie glottodydaktyki, który dokonał się w ciągu ostatnich dziesięcioleci, kumulacja doświadczeń nauczycieli, metodyków, autorów i wydawców pozwalają dzisiaj tworzyć coraz nowocześniejsze materiały do nauczania, które posiadają zalety podstawowej pomocy dydaktycznej jaką jest podręcznik, a jednocześnie w optymalny sposób pozwalają unikać jego wad, takich jak zamknięcie nauki języka w klasie, dezaktualizacja jego treści czy zrutynizowanie procesu dydaktycznego. Takie warunki spełnia prezentowana publikacja *Beceda*.

Cykl adresowany jest do uczniów szkoły ponadpodstawowej, którzy rozpoczynają kurs języka rosyjskiego od zera (poziom A1 > B1). Składa się z trzech części, z których każda zawiera podręcznik, zeszyt ćwiczeń oraz płytę CD. Innowacyjnym rozwiązaniem są kody QR dodatkowo ułatwiające uczniowi i nauczycielowi dostęp do nagrań.

W niniejszym krótkim omówieniu pominiemy szczegółową koncepcję cyklu, ponieważ zainteresowani znajdą ją w Książce dla nauczyciela dostępnej na stronie wydawnictwa oraz w autorskim zwiastunie serii (patrz bibliografia). W publikacjach tych Autorka przedstawia najważniejsze założenia metodyczne cyklu, zawartość i strukturę poszczególnych części i rozdziałów oraz wskazówki dotyczące ich realizacji i wyjaśniające intencje Autorki. Zamieszczono tam również materiały ułatwiające nauczycielowi organizację i planowanie zajęć (rozkład materiału, koordynacja podręcznika z zeszytem ćwiczeń). W koncepcji cyklu i w całym jego dyskursie wyraźnie dochodzi do głosu wieloletnie doświadczenie dydaktyczne Autorki, która dzięki obserwacji wielu pokoleń absolwentów szkoły średniej, podejmujących potem studia na filologii rosyjskiej lub lingwistyce stosowanej, trafnie definiuje ich możliwości, oczekiwania, a także deficyty i trudności. Wnioski z tej obserwacji pozwalają jej właściwie rozłożyć akcenty przy formułowaniu celów edukacyjnych oraz zaproponować szereg przemyślanych rozwiązań i strategii uczenia się, które wychodzą naprzeciw oczekiwaniom uczących się, a również pozwolą zapobiec ich deficytom lub je w sposób widoczny

złagodzić. Należy oczekiwać, że to podejście spotka się z życzliwym przyjęciem ze strony uczniów, a także nauczycieli, którzy borykają się z tymi samymi problemami w klasie językowej. Uwaga Autorki kieruje się więc między innymi na niżej omówione problemy.

Kształtowanie umiejętności mówienia. Porozumiewanie się w języku obcym, wskazane jako kompetencja kluczowa i główny cel do realizacji zarówno w dokumentach oświatowych, jak i w materiałach do nauczania jest wciąż bolączką uczących się języków obcych i ich nauczycieli. Cykl *Беседа* proponuje szereg rozwiązań, które od najwcześniejszego etapu wdrażają ucznia do skutecznego porozumiewania się. Już od pierwszego kontaktu z podręcznikiem ma miejsce przygotowanie do produkcji ustnej. Oczywistym warunkiem komunikacji jest rozumienie rozmówcy. Uczeń, który nigdy nie słyszał mowy rosyjskiej, już na samym wstępie kursu staje się partnerem w rozmowach zaproponowanych w rozdziale *Мне всё понятно*, który otwiera część pierwszą cyklu.

W rozdziale tym pomysłowo wykorzystany został pozytywny transfer od języka ojczystego do rosyjskiego oparty na bliskości obu języków. Celem tego rozdziału jest nie tylko wprowadzenie w atmosferę języka rosyjskiego, osłuchanie z mową rosyjską poprzez rozmowy prowadzone w naturalnym tempie przez dwoje Rosjan, ale również zachęcenie do pierwszych prób interakcji z nimi. Uczeń ma satysfakcję, że od pierwszego kontaktu z językiem nie tylko rozumie rodowitych użytkowników języka, ale potrafi odpowiedzieć na ich pytania i sformułować pierwsze repliki używając poznanych struktur i leksyki. Niewątpliwie fakt ten ośmiela ucznia do działania językowego, daje mu satysfakcję i motywuje do dalszej nauki.

Kolejnym oryginalnym rozwiązaniem wdrażającym do porozumiewania się jest stały komponent *Давайте поведем* otwierający każdy rozdział w kolejnych modułach merytorycznych. Jego zadaniem jest nie tylko zapowiedź tematyki danego rozdziału, pierwsza prezentacja słownictwa i struktur, ale również wciągnięcie uczniów w interakcję, co odbywa się poprzez sterowaną rozmowę, w której nauczyciel głównie odwołuje się do osobistych doświadczeń i codziennych obserwacji uczniów. Należy zaznaczyć, że w tym momencie uczeń nie dysponuje środkami językowymi w zakresie tematyki, którą dopiero będzie poznawał, ponieważ jest przed działaniami receptywnymi (jeszcze nie przeczytał, nie wysłuchał żadnego tekstu, który te środki zaprezentuje). Jednak zgodnie ze scenariuszem tego komponentu nauczyciel prowadzi rozmowę w taki sposób, że uczeń otrzymuje podpowiedzi umożliwiające mu poprawną komunikację. Komponent *Давайте поведем* może być dowolnie modyfikowany przez nauczyciela (i również uczniów), co stwarza szansę na spontaniczną, choć na razie ograniczoną skromnym zasobem środków językowych rozmowę. Jest oczywiste, że podobne wprowadzenie powinno mieć miejsce przed każdym działaniem receptywnym, jednak zamieszczenie go w podręczniku (w każdej części serii) jako elementu obligatoryjnego w pewien sposób zobowiązuje nauczyciela do wstępnej rozmowy

z uczniami. Kolejne fazy kształtowania umiejętności mówienia realizowane są konsekwentnie w każdym rozdziale i w całym dyskursie cyklu według oczywistej reguły: od recepcji i towarzyszących jej aktywności i kształtowania nawyków, poprzez mówienie ustrukturyzowane aż do produkcji, czyli mówienia spontanicznego. Skutecznemu kształtowaniu mówienia sprzyjają ćwiczenia artykulacyjne i intonacyjne, powtarzanie za lektorem (CD) lub nauczycielem wybranych fraz ‘echo’, a także odtwarzanie ustne fraz i przetwarzanie tekstów. Zabiegi te nie tylko trenują aparat mowy przygotowując go do mówienia, ale pomagają zapamiętać i utrwalić słownictwo i struktury.

Porozumiewanie się jako kompetencja kluczowa, to działanie nie tylko ustne, ale i pisemne. Ten aspekt również jest rozwijany w całym cyklu, ale najczęściej zadanie pisemne proponowane jest jako zadanie dla chętnych. Jednak następuje ono zawsze po całej serii poprzednich aktywności oraz po zadaniu z mówienia i często z wykorzystaniem jego struktury. Warto dodać, że pisemna wypowiedź to nie tylko klasyczna forma zadania wykonana odręcznie ‘na papierze’, ale również autentyczny sms lub mail wykonywany przez uczniów na swoich smartfonach, pisany czcionką rosyjską i adresowany do kolegi lub nauczyciela.

Planowanie i budowanie wypowiedzi ustnej i pisemnej – to kolejna umiejętność konsekwentnie rozwijana w cyklu *Beceda*. Przygotowując swoją wypowiedź uczeń nie robi tego ‘z powietrza’ lub ‘z głowy’, ale wykorzystuje m.in. następujące techniki:

- plan w formie pytań, na które odpowiadając buduje całościową logiczną wypowiedź;
- plan i wyrazy kluczowe, które podpowiadają treść;
- gotową strukturę i początki akapitów, które uzupełnia poznanymi argumentami i leksyką;
- notatkę w formie tabelki (samodzielnie sporządzoną jako zadanie towarzyszące recepcji) z leksyką i argumentami;
- ankietę w formie pytań, które wraz z argumentami do wyboru (a, b, c) tworzą gotowy scenariusz wypowiedzi;
- szczegółową instrukcję (zaczynij tak: ..., potem wymień argumenty za / przeciw..., teraz powiedz o własnym doświadczeniu..., zakończ tak: ...);
- gotowy wzór, który przenosi na własną wypowiedź.

Planowanie i konstruowanie wypowiedzi (ustnej lub pisemnej) to umiejętność uniwersalna, a więc poznanie powyższych technik będzie przydatne przy wykonywaniu zadań z innego języka obcego, a nawet polskiego. Jest to kolejny przykład wykorzystania w cyklu *Beceda* transferu pozytywnego: tym razem uczeń przenosi umiejętności rozwinięte na lekcji języka rosyjskiego do innego języka, w tym ojczystego.

Kształtowanie poprawności. Seria *Beceda* uwzględnia hierarchię celów edukacyjnych wymaganych w podstawie programowej, która jako nadrzędny cel edukacyjny wskazuje umiejętności komunikacyjne, a nie poprawność. Nie ozna-

cza to jednak, że dbałość o poprawność jest zarzucona. W całym cyklu zamieszczono szereg strategii i zadań, które kształtują poprawną wymowę i intonację oraz stronę morfologiczną i syntaktyczną języka, a także ortografię. Cykl proponuje ‘poprawność w komunikacji’, ponieważ zadanie komunikacyjne wymaga stosowania form, reguł i modeli tekstowych. Kształtowanie nawyków poprawnościowych odbywa się zawsze w integracji z działaniami językowymi. Pomocne są przy tym czytelne tablice konfrontujące dane zjawisko językowe z językiem ojczystym, a także rozbudowane tablice gramatyczne, do korzystania z których uczeń jest stopniowo wdrażany pracując z zeszytem ćwiczeń. Proporcje między komunikacją a poprawnością z naciskiem na komunikację są widoczne również w komponentach monitorujących postęp ucznia, gdzie sprawdzane są głównie umiejętności porozumiewania się, a nie opanowanie form wyrazów.

Warto również zwrócić uwagę na przemyślaną i nowatorską metodykę wprowadzania alfabetu rosyjskiego. Intencją Autorki jest zapobieganie negatywnym konsekwencjom fonetycznym i ortograficznym, które bardzo często powstają na elementarnym etapie poznawania języka i potem prześladują ucznia i nauczyciela na kolejnych etapach nauki. Grupowanie liter i kolejność prezentowania tych grup oparta jest na podobieństwie lub kontraście artykulacyjnym i graficznym z językiem polskim z uwzględnieniem możliwych trudności ortograficznych. Liczba liter w poszczególnych grupach jest różna (np. 13 w pierwszej, jedna w szóstej, dwie w siódmej), a kolejność ich wprowadzania uwzględnia kryterium ‘nowości’ i trudności dla ucznia. To dlatego litery jotowane są w dalszej kolejności (grupa piąta), a znaki Ъ i ъ są wprowadzone jako ostatnie (grupa szósta i siódma). Te właśnie litery są wprowadzane z bardzo czytelnym (bo przedstawionym na schematach i tabelkach) opisem zasad ich użycia z uwzględnieniem konsekwencji fonetycznych i ortograficznych. Dzięki temu uczniowie w procesie przyswajania kolejnych grup liter nie popełniają typowych dla Polaków błędów wynikających z niezrozumienia sposobu oznaczania miękkości w języku rosyjskim oraz z nadużywania znaku Ъ i nieodróżniania znaków rozdzielających Ъ i ъ. Godna podziwu jest inwencja Autorki, która tworzy teksty o dużych walorach komunikacyjnych z wykorzystaniem tylko już poznanych liter.

Otwartość – to kolejna zaleta cyklu *Беседа*. Chociaż praca z podręcznikiem to praca w klasie, omawiana publikacja przekracza granice sali audytorijnej. Przy wykonywaniu zadań uczniowie odsyłani są do Internetu, gdzie poszukują informacji przy wykonywaniu projektów, uczą się korzystać ze słowników internetowych i rosyjskiej Wikipedii, wysyłają maile i sms-y trenując posługiwanie się czcionką rosyjską.

Stałym komponentem serii są zadania-projekty. Mają one różną formę, np. konkurs (pisanie kaligraficznego i czytania), prezentacja Power Point (w klasie lub na stronie internetowej szkoły), akcja (przyjęcie klasowe, bookcrossing), plakat (zdrowy styl życia) i inne. Zadania te mają nie tylko duży walor edukacyjny (uczniowie uzupełniają wiedzę i rozwijają umiejętności w ramach poznawanej

sfery komunikacji), lecz wdrażają ich do pracy zespołowej, w której uczą się odpowiedzialności za wspólne działanie. Warto zaznaczyć, że każde zadanie-projekt zaopatrzone jest w instrukcję, jak je przygotować (wybór tematu, podział zadań, etapy realizacji, sposób prezentacji). Umiejętność planowania i realizacji tego typu zadania to kolejna umiejętność uniwersalna, którą uczniowie mogą wykorzystać również na innych przedmiotach oraz w działaniach pozaszkolnych.

Praca zespołowa (w parach lub grupach) jest kolejnym atutem serii. Autorka proponuje ją nie tylko w typowych zadaniach z partnerem (rozmowa, wymiana sms-ów, odegranie scenki, gra zespołowa), ale również w zadaniach, które tradycyjnie uczniowie wykonują indywidualnie (np. przygotowanie wypowiedzi pisemnej lub ustnej, tworzenie słowniczka tematycznego).

W ten sposób uczniowie nie tylko rozwijają strategie komunikacyjne wspomagające użycie języka, ale również wdrażani są do koleżeńskiej samopomocy i wzajemnego uczenia się od siebie.

Pomimo że cykl przeznaczony jest dla uczących się od zera, już na bardzo wczesnym etapie (zaraz po wprowadzeniu alfabetu w module *Пиши и читай*) uczniowie czytają autentyczne teksty. Uprzedzając zrozumiałe trudności ucznia przy tym zadaniu, Autorka podpowiada mu strategię czytania nowego tekstu (wstępna orientacja na podstawie ilustracji i tytułu, czytanie pobieżne całości, czytanie akapitami, domysł językowy). Strategię rozumienia czytanego samodzielnie tekstu uczeń poznaje również w komponentach zawierających teksty dodatkowe. W komentarzu po każdym tekście może on zapoznać się z jedno-dwuzdaniowym resume, nowym słownictwem (wyjaśnionym po rosyjsku), a w częściach 2 i 3 również z planem w formie pytań, na które odpowiedzi umożliwią mu krótkie streszczenie po rosyjsku przeczytanego tekstu.

Uczniowie korzystający z cyklu *Beceda* niewątpliwie docenią stałą troską Autorki o komfort wykonywania przez nich zadań. Całą serią jest bardzo przyjazna uczniom. Dostają oni dużo odpowiedzi i instrukcji, są w odpowiednim miejscu uprzedzani o trudnościach, przygotowani do odbioru tekstu czytanego lub słuchanego (komponent *Готовимся к чтению / аудированию*), korzystają ze słowniczka na marginesach stron i słownika tematycznego na końcu podręcznika.

Dużym walorem serii jest materiał ilustracyjny. Trafnie dobrane, często zabawne i zaskakujące rysunki i zdjęcia nie tylko sprzyjają zapamiętywaniu treści i pełnią funkcję motywującą, ale także są impulsem do produkcji ustnej lub pisemnej (uczniowie wpisują komentarze w 'dymki', opisują ilustrację lub streszczają historyjkę obrazkową). Cenne jest zaproszenie do współpracy skierowane przez Autorkę na stronie internetowej wydawnictwa do nauczycieli. Strona www sukcesywnie wzbogacana jest o materiały dodatkowe dla ucznia i nauczyciela, które będą pomocne w utrwalaniu umiejętności uczniów, w monitoringu i kontroli ich postępów, a także w pogłębianiu wiedzy glottodydaktycznej nauczycieli. Materiały te są w większości przygotowane przez Autorkę, jednak strona ma charakter otwarty i stopniowo w jej budowanie angażują się inni nauczyciele i wykładow-

cy. Zgodnie z zamysłem Autorki i wydawnictwa na stronie internetowej będzie stopniowo powstawał swoisty ‘bank glottodydaktyczny’, który będzie miejscem wymiany doświadczeń i materiałów.

To tylko wybrane aspekty serii, która ma wszelkie cechy nowoczesnej pomocy dydaktycznej opartej na bogatym doświadczeniu dydaktycznym i wiedzy glottodydaktycznej Autorki. Przemysłana prezentacja treści, atrakcyjne formy pracy, bogaty wybór zadań i strategii pracy kształtujące we wzajemnej integracji działania językowe (recepcja, produkcja, interakcja i mediacja) zasługują na zainteresowanie nauczycieli i z pewnością zachęcą uczniów do nauki języka rosyjskiego. Jak mówi Autorka: „Należy mieć nadzieję, że nasz wspólny wysiłek – autora i nauczycieli obali mit, że języka obcego można się nauczyć wszędzie, tylko nie w szkole” (Pado, 2017, 65).

BIBLIOGRAFIA

- Pado, A. (2017). *Nowy podręcznik – nowe rozwiązania*. W: *Współczesny język rosyjski w teorii i praktyce* (56–65), A. Antoniuk, W. Meli-Cullen, J. Roguska, A. Szafernakier-Świrko (red.). Warszawa: Katedra Ukrainistyki Uniwersytetu Warszawskiego.
- Pado, A. (2019). *Bеседа 1–3*. Kraków: Wydawnictwo Draco.
- Pado, A. (2019). *Książka dla nauczycieli*, https://wydawnictwodraco.pl/Beseda1_2019